

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

1

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
1962

ки для влучання в ціль, обручі тощо.

Для навчання дітей лічби вихователі зібрали демонстраційний і роздатковий матеріал. Демонстраційний: велика рахівниця, панно з картинками, лічильні лінійки, числові фігури, таблиця для викладання різних фігур тощо. Роздатковий матеріал: дрібні іграшки, палички для рахунку, кружечки і інше.

По конструюванню дібрано зразки іграшок-саморобок, які виготовили вихователі з дітьми в години дозвілля з природного матеріалу, дерева, фанери.

Для роботи по конструюванню, аплікації, малюванню представлено набір потрібного обладнання.

Зібрано конспекти відкритих занять по образотворчій діяльності, проведених вихователями нашого дитячого садка та інших дитсадків м. Сум. Оформлено альбоми малюнків двох дітей, зібрані на протязі двох років, тематичні альбоми дитячих малюнків всієї групи.

З розділу музичного виховання зібрано кращі сценарії ранків, які були проведені в дитячому садку за 5—6 років; є папка зразків костюмів для виступів дітей на новорічному святі, ранках, присвячених святкуванню 1-го Травня, Жовтня. Тут же зберігаються бубни, брязкальця, прапорці, кольорові хусточки, які вихователі беруть на музичне заняття.

В методичному куточку зібрано пластинки з записом музикальних творів, рекомендованих для слухання дітьми різних груп дитячого садка.

Для святкового оформлення ділянок і групових кімнат дібрано різні зразки прикрас (гірлянди, орнаменти, ліхтарики тощо).

Щоб вихователю було зручніше добирати і організовувати ігри (особливо молодим вихователям), ми зробили виписки дидактичних ігор для закріплення знань з рідної мови, ознайомлення з навколишнім, лічби для всіх вікових груп та розробили до них методичні вказівки.

Для творчих ігор зібрано різноманітні атрибути, зроблено записи окремих творчих ігор.

Працювали вихователі над оформленням методичного куточка кілька місяців, зібрали і привели в порядок матеріал, яким можна користуватися протягом багатьох років, весь час поповнюючи його.

Кожний вихователь узагальнює досвід роботи не тільки з того питання, над яким він поглиблено працює, а й з кожного розділу програми.

Ще зовсім недавно ми організували такий методичний куточок, але результати вже відчутні. Вихователі тепер значно менше витрачають часу на те, щоб підібрати потрібний матеріал для роботи з дітьми, ознайомитись з кращим досвідом роботи.

Естетичне виховання засобами музики

Р. КРАСНОБРОДСЬКА,

музичний керівник дитячого садка № 1 м. Одеси

Засоби естетичного виховання дітей дошкільного віку різноманітні. Для здійснення його в дитячому садку використовуються естетика оточуючої обстановки, природа, музика, пісні, танці, твори мистецтва, художнє слово, образотворча діяльність дітей.

У моїй роботі основним засобом естетичного виховання дітей є музика.

Виховуючи інтерес і любов до музики, вміння слухати і сприймати

її, ми формуємо у дітей художній смак і вміння цінувати прекрасне.

Щоб полегшити сприймання музики і пісні, треба повніше і глибше розкрити художній образ, підказати дітям доступні засоби виразності і допомогти емоційно виконати пісню.

Співучість мелодії, доступність змісту приваблюють і зацікавлюють дітей. Виразно, з великою теплотою звучать пісні сучасних композиторів, такі, наприклад, як пісні

А. Філіпенка «Гуси», «По малину в сад підем» та ін. Нескладні співучі народні мелодії легко сприймаються і виховують інтерес і любов до творчості народів СРСР. Діти люблять слухати українські народні пісні: «Веснянка», гармонізації М. Вериківського — мелодійна, рухлива; «Котику сіренький» — співуча, спокійна, заколисує; російську народну пісню в обробці А. Лядова «Земелюшка-чернозем»; білоруську народну пісню «Перепілочка» і інші.

Проте важко добитися бажаних результатів в естетичному вихованні, використовуючи тільки музику та пісні. До естетичного сприймання дітей повинна готувати вся навколишня обстановка. Треба допомагати дітям бачити красиве і відрізняти його від некрасивого, нехудожного.

Одного разу Валя, дитина старшої групи, принесла в дитячий садок квітку із стружки, пофарбовану в грубий рожевий і ліловий кольори, з бронзовими тичинками. Діти, побачивши її, вирішили, що для ляльок квітка надто красива, і прикрасили нею піаніно, щоб радувати мій зір. Шкода було розчаровувати дітей, образити Валю відмовою, і я, подякувавши, прийняла подарунок.

Скоро після цього епізоду на одному з музичних занять я проспівала українську народну пісню «Веснянка» в обробці А. Лобачова, звернула увагу дітей на текст, де говорилося про те, що в лісі розцвіли проліски, і сказала, що це перші весняні квіти, які дарує нам природа. Спитала, хто з дітей бачив пролісок. Вони відповіли, що бачили, а Вітя навіть детально описав цю квітку. Я прочитала дітям вірш М. Познанської «Пролісок» і знову проспівала «Веснянку».

Коли я прийшла на наступне заняття, діти радісно мені повідомили: «Ми вам проліски покажемо! Ось вони, у вазочці біля акваріума...». (Вихователька заздалегідь поставила квіти). Я підійшла до столика. Діти дивилися то на квіти, то на мене, бажаючи дізнатися, чи радують вони мене. Дивлячись на

квіти, я сказала: «Які свіжі, ніжні!» Тут Таня зауважила, що квіти красиві, але не пахнуть. Я понюхала квіти і відповіла, що вони пахнуть весною і лісовою свіжістю. Не можу стверджувати, що діти мене зрозуміли, проте кілька дітей схилилось над квітами і сказали: «Так! Пахнуть».

Пізніше, на одному з занять я проспівала дітям пісню «Конвалія», музика М. Красева, і показала їм квіти. Звернула увагу дітей на світле, легке звучання музики, на те, що мелодія пісні така ніжна і красива, як білосніжні дзвіночки конвалії. Діти полюбили пісню і часто просили мене проспівати її.

Коли в нашому квітнику розцвіли тюльпани, діти принесли мені красивий букет. Я поставила його у вазу і сказала, що найкрасивіше — це живі квіти. Лілово-рожева квітка з бронзовими тичинками давно зникла з піаніно, але деякий час прикрашала ляльковий куточок.

Коли влітку діти познайомилися з польовими квітами, я співала їм пісню «Літні квіти», музика О. Тілічєєвої. Співала пісню «Ромашка», музика В. Рождественського, і показувала живі ромашки.

Одного разу, прийшовши на музичне заняття, я побачила у вазі на піаніно букет свіжих ромашок. Подякувавши за квіти, звернула увагу дітей на те, що кожна ромашка нагадує жовтеньке вічко. «Як в пісні», — сказала Таня. А Валя показала на ляльковий столик, де ще не так давно стояла лілово-рожева квітка, і сказала: «І в ляльок теж ромашки!». Діти полюбили живі, красиві квіти, полюбили вірші і пісні про них.

Велике значення для естетичного виховання має зовнішній вигляд дітей.

На одному з вечорів дозвілля я показала дітям картинку з зображенням дівчинки, яка сиділа у хатинці біля віконця, і сказала, що зовуть її Оленкою. Звернула увагу дітей на те, як чисто і гарно вона вдягнена, акуратно зачісана, як зелено і красиво біля її хатинки. Розповіла про те, що Оленка любить гуляти в лісі, співати, танцювати.

І проспівала їм пісню «А я у гай ходила», музика М. Вериківського, яку любила співати Оленка, гуляючи в лісі, зіграла танкову музику, під яку Оленка танцювала, і коли, за розповіддю, Оленка повернулася додому і лягла спати, проспівала «Вечірню пісню», музика В. Герчик.

Оленка сподобалась дітям. За їх проханням я розповідала їм в години дозвілля про Оленку і одного разу, повідомивши про те, що Оленка прийде в дитячий садок у гості, сказала, що для цього у нас повинно все бути чистим, акуратним — і одяг, і взуття, і зачіска, і все навколо.

Чекання приходу Оленки вплинуло на дітей. Дівчатка почали стежити за своїм волоссям. Я похвалила акуратну зачіску Іринки і доручила їй допомогти причесатися Світлані.

Оленка вранці через ліс
Біжить стежинкою кудись.
Назустріч їй іде ведмідь
І так Оленці гомонить:

Ведмідь

У-а, чого це ти не спиш?
Куди ранесенько біжиш?

Оленка

Біжу, Михасю, в дитсадок.
Багато там малих діток,
Вони гостей сьогодні ждуть —
Артисти до малят прийдуть.

Ведмідь

Візьми мене.

Оленка

Рушаймо в путь.

І далі вдвох вони ідуть.
Дрімучий ліс навкруг шумить.
Назустріч сірий вовк біжить.

Вовк

У-у, Оленко, говори,
Куди біжиш ти на зорі?

Оленка

Я поспішаю в дитсадок.
Багато там малих діток,
Вони гостей сьогодні ждуть —
Артисти до малят прийдуть.

Вовк

Візьми мене.

Оленка

Рушаймо в путь.

І далі втрьох вони ідуть.
Дрімучий ліс навкруг шумить,
Назустріч їм лисиця мчить.

Через кілька днів вона підвела до мене Світлану і показала, як гарно її причесала. Я похвалила Іринку за допомогу, але сказала, що буду ще більше задоволена, коли Світлана сама навчиться так гарно і акуратно зачісуватися.

Наступного разу в години дозвілля знову розповіла дітям про веселу дівчинку Оленку, яка живе біля лісу в маленькій хатинці. Вона встає ранесенько, вмивається білесенько, дзвінко співає в лісі, збираючи ягоди та гриби. Знову проспівала дітям пісеньку «А я у гай ходила», М. Вериківського, потім продовжила розповідь:

— Почула якось Оленка по радіо, що в дитячому садку буде цікавий концерт, і вирішила піти до дітей в гості, послухати музику і пісні. І ось...

Аленка в утреннюю пору
Спеши тропинкою по бору.
Вдруг прямо на неї медведь:

Медведь

У-а, Аленушка, ответь,
Куда так рано ты бежишь?
Куда ты утречком спешишь?

Аленушка

Спешу я, Миша, в детский сад.
Где много маленьких ребят.
Они гостей сегодня ждут —
Артисты в гости к ним придут.

Медведь

Возьми меня.

Аленушка

Беги вдогонку.

И в путь пустилася Аленка,
С ней Мишка, лес вокруг шумит.
Вдруг им навстречу волк бежит.

Волк

У-у, Аленушка, у-у.
Куда так рано?

Аленушка

Я спешу.
Попасть мне надо в детский сад.
Где много маленьких ребят.
Они гостей сегодня ждут, —
Артисты в гости к ним придут.

Волк

Возьми меня.

Аленушка

Беги вдогонку.

И в путь пустилася Аленка,
С ней звери, лес вокруг шумит,
Навстречу им лиса бежит.

Лисиця
Оленочко, куди ідеш?
Куди цих звірів ти ведеш?

Оленка
Ми поспішаєм в дитсадок.
Багато там малих діток,
Вони гостей сьогодні ждуть —
Артисти до малят прийдуть.

Лисиця
Візьми мене.

Оленка
Рушаймо в путь.

І далі вчотирьох ідуть.
Дрімучий ліс навкруг шумить,
Назустріч зайчєня біжить.

Зайчик
Куди це, дівчинко маленька,
Ви поспішаєте раненько?

Оленка
Ми поспішаєм в дитсадок.
Багато там малих діток,
Вони гостей сьогодні ждуть —
Артисти до малят прийдуть.

Зайчик
Візьми мене.

Оленка
Рушаймо в путь.

І разом уп'ятьох ідуть.
Вже недалечко. І якраз
Хтось в двері стукає до нас.

(Чути стук).
Хто там?

Оленка
Оленка і звірята.
Ми на концерт до вас, малята.

Ведучий
Заходьте, друзі, всі сюди.
Ми вам радіємо завжди.

На цьому вечорі дозвілля не читаю текст до кінця, а тільки до слів: «Хтось в двері стукає до нас». Підходжу до дверей, виглядаю в коридор і кажу: «Цього разу Оленка поспішала до інших дітей. Другого разу вона неодмінно прийде до нас. А ми тим часом підготуємося до зустрічі гостей». Запропонувала вибрати пісні і танці, які ми покажемо Оленці і звірятам. Вибираючи матеріал, діти співали, танцювали, гралися. Таким чином вечір дозвілля пройшов дуже весело.

Скоро після цього на музичному занятті я повідомила дітям, що до нас прийде Оленка. А коли діти спитали, чи будуть артисти, я їм відповіла, що вони самі можуть бути ар-

Лиса
Аленушка, скажи скорей,
Куда, куда ведеш зверей?

Аленушка
Торопимся ми в детский сад,
Где много маленьких ребят.
Они гостей сегодня ждут, —
Артисты в гости к ним придут.

Лиса
Возьми меня.

Аленушка
Беги вдогонку.

И в путь пустилася Аленка.
С ней звери, лес вокруг шумит,
Навстречу зайчика бежит.

Заяц
Куда ты так спешишь, Аленка,
И звери за тобой вдогонку?

Аленушка
Спешим мы, зайка, в детский сад,
Где много маленьких ребят,
Они гостей сегодня ждут, —
Артисты в гости к ним придут.

Заяц
Возьми меня.

Аленушка
Беги вдогонку.

И снова по лесу Аленка,
Медведь, волк, заяц и лисица.

(Слышен стук).
Я слышу, кто-то в дверь стучится.
Кто там?

Аленушка
Я и лесные звери.
Мы на концерт пришли к вам в сад.

Ведущий
Сейчас я вам открою двери.
Входите, здесь вам каждый рад.

тистами: «Лариса добре співає пісню «Ку-ку», Алла читає вірші, Наташа, Таня, Ігор гарно танцюють. А іншого разу артистів запросимо. Оленка дізнається і знову прийде до нас зі своїми звірятками».

Показали ми Оленку і звірят в настільному театрі. Я читала текст, співала пісні, грала танці, супроводжувала музикою появу звірят, а вихователька показувала спектакль. Цього разу текст читала до кінця і на запрошення ведучого Оленка з'явилася із звірятками із-за настільної ширмочки, яка стояла на краю стола під час спектаклю. Діти виступали, а Оленка і звірятка дивилися. Після концерту вони подякували дітям, попрощалися і зникли.

Перед виступом.

Діти були задоволені спектаклем. Наступного дня вони багато говорили про Оленку, питали, чи прийде вона ще, обіцяли бути охайними, гарними, як Оленка.

Цю програму ми скоро повторили. Для ролі Оленки була підготовлена дівчинка-школярка, звірятками були діти старшої групи. Концерт був проведений силами учнів вечірньої музичної школи. Програму концерту склала і підготувала досвідчений педагог Н. Суходольська.

Оленка, гарненька дівчинка з дзвінким приємним голосом і легкими граціозними рухами, стала для дітей зразком. Часто, визначаючи якість виконання пісні або танцю ким-небудь із дітей, вони говорили: «Гарно танцювала Катя, як Оленка».

Концерти з участю дітей підготовлялись в секреті від всієї групи, не на музичних заняттях. Бажання взяти участь в «секреті» благотворно впливало на поведінку дітей і їх зовнішній вигляд. Вибираючи дитину для участі в «секреті», я підкреслювала її позитивні якості: добре ставлення до товаришів, охайність в усьому.

Позитивно впливає на естетичні переживання дітей наша дійсність. Діти спостерігають будівництво кра-

сивих шкіл, дитячих садків, будинків, звертають увагу на те, як прикрашують місто парки, бульвари, сади, озеленені вулиці. Здійснюючи естетичне виховання, слід направити увагу дітей на те, як на пустирях виростають будинки, з'являються сади з клумбами яскравих квітів, пояснювати їм, що все це — результат наполегливої праці радянських людей. Так у дітей виховується любов до праці і повага до тих, хто своїми руками створив ці чудові будинки, сади і т. д.

Великого виховного значення набуває художнє слово в єднанні з музикою. Це один з найбільш ефективних засобів естетичного виховання. Тому в роботі по слуханню музики я широко використовувала вірші.

Щоб зробити більш доступним сприймання музики П. І. Чайковського «Пісня жайворонка», я, крім попередньої бесіди, що розкривала художній образ музичного твору, використала вірш Жуковського «Жайворонок». На перших заняттях проводила бесіду і читала вірш, а коли діти більше ознайомилися з музикою, обмежилася тільки читанням вірша. Якщо я пропонувала дітям послухати музику і сказати, що я граю, вони, пізнавши «Пісню жайворонка», просили прочитати і вірш. Очевидно, читання вірша допомага-

ло яскравіше сприймати художній образ музичного твору.

Перед слуханням музики «Дощик» композитора В. Косенка я розповіла про те, як одного разу діти зібралися на прогулянку і раптом почули, як краплі дощу застукали по даху будинку, по віконному склу, по садовій доріжці. «А ви не чуєте, як шумить дощик?» — спитала дітей. Вони насторожилися, почали прислухатися. Увага була привернута, і я почала грати.

Після виконання твору я продовжувала розповідати, використовуючи вірш Є. Трутневої «Дощик». Під час читання вірша діти запитували у дощика, що він приніс. І му-

Поснули телята, поснули курчата,
Шпачата поснули: навколо все спить.
Один тільки хлопчик—знайомий нам Ванька,
На прізвисько Встанька — ніколи не спить.

Під вагою одіяла лялька лежала в ліжку. Я знімаю одіяло, і лялька встає. Показую її дітям.

У Ваньки, у Встаньки нещасні няньки.
Вони колихають дитятко своє,
А Ванька не хоче, то ляже, то встане,
І знову лягає, і знову встає.

Читання тексту супроводжую показом — кладу ляльку, а вона піднімається.

Коли йому вкриють і руки і ніжки —
Він ковдру м'яку відкидає щомить,
І знов неслухняно стоїть він на ліжку,
Всю ніч цей хлопчисько на ліжку стоїть.

Знов кладу ляльку, а вона піднімається, одіяло з неї падає, і за текстом Ванька-Встанька залишається в ліжку в стоячому положенні.

Звертаючись до дітей, говорю: «Цікаво дізнатися, чи задоволений Ванька-Встанька тим, що ніколи не спить. Зараз я у нього питаю». Піднімаю ляльку і пошепки питаю, а вона «відповідає» мені на вухо. Кажу дітям, що Ванька-Встанька хоче їм про себе проспівати. Ставлю ляльку на ліжку і співаю пісеньку «Ванька-Встанька», музика Ю. Богословського.

Ванька-Встанька, так я звуся,
В дитсадок до вас прийшов.

Я зовуся Ванька-Встанька,
Не могу никак лежать.

Укладаю ляльку, а вона встає.

А лежати — не навчуся:
Спать положать — встану знов.

Только вновь положат — глянь-ка,
Я стою уже опять.

Укладую ляльку, а вона встає.

Все життя: і дні і ночі
Голова вверх стирчить,
Хоч і дуже спати хочу,
Не заснув іще й на мить.

Так всю жизнь, и дни, и ночи,
Головою вверх торчу.
И не сплю, хотя и очень,
Очень, очень спать хочу.

Повторюється перший куплет пісні з рухами за текстом. Закінчивши пісню, говорю, що треба зробити так, щоб Ванька-Встанька хоч трошки поспав. Накриваю його одіялом і тихо кажу: «Хай поспить». Граю «Колискову», музика Я. Степового. Після цього звертаю увагу дітей на те, що Ванька-Встанька не рухається, заснув. Обережно беру ліжку з лялькою і тихенько, навшпиньки відношу його в ігровий куточок.

На музичних заняттях діти часто просили прочитати вірш «Ванька-Встанька» і проспівати його пісеньку. Мінорну частину пісні діти пояснювали скаргою ляльки на те, що вона не може відпочити і поспати.

зика, і вірш дітям дуже сподобався. Після цього заняття я часто, за проханням дітей, грала «Дощик» В. Косенка і читала вірш Є. Трутневої.

Наведу приклад поєднання художнього слова і музики з показом іграшки.

Одного разу в години дозвілля я поставила на столик, що стояв перед дітьми, ліжечко. В ньому лежала накрита одіялом лялька Ванька-Встанька. Запропонувала послухати вірш про ляльку, яка ніколи не спить. Не піднімаючи одіяла і не показуючи іграшки, почала читати вірш «Ванька-Встанька» С. Маршака.

Уснули телята, уснули цыплята,
Не слышно веселых скворчат из гнезда.
Один только мальчик — по имени Ванька,
По прозвищу Встанька — не спит никогда.

У Ваньки, у Встаньки несчастные няньки:
Начнут они Ваньку укладывать спать,
А Ванька не хочет — приляжет и вскочит,
Уляжется снова и встанет опять.

Укроют его одеялом на вате —
Во сне одеяло отбросит он прочь,
И снова, как прежде, стоит на кровати,
Стоит на кровати ребенок всю ночь.

У своїй роботі по естетичному вихованню я прагнула засобами мистецтва допомогти дітям бачити і розуміти прекрасне в явищах оточуючого життя, бачити красу в природі, побуті, в усьому, що створено працею людини. Для здійснення

цього завдання я склала чотири музично-літературні композиції: «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима», які об'єднала однією назвою — «Пори року». В кожній з них були використані такі засоби мистецтва, як музика, пісні, живопис і художнє слово.

Ось, наприклад, «Весна».

Для показу ранньої весни я використала картину О. Саврасова «Граки прилетіли» і текст:

Біжать струмки. Летять шпаки
І пісню радісно співають:
«Іде весна, іде красна —
Ліси і луки оживають».

Зиме конец. Летит скворец.
Он громко напевает:
«Идет весна, красна, ясна.
Смотрите, как все тает».

Після вірша — музика О. Тілічєєвої до музичної гри «Шпаки і горобець» (Музгиз, 1956 р.) і пісенька «Повернення шпаків».

Потім про весну сповістив жайворонок:

А жайворон у вишині
Виводить пісню, мов дзвіночок:
«Весна плете собі віночок,
Ми всі радіємо весні».

Он голосисто в вышине
Поет, на солнышке сверкая:
«Весна пришла к нам молодая —
Я здесь пою приход весны».

Виконується музика П. І. Чайковського «Жайворонок». Далі я розкриваю зміст пісні «Іди, весна», музика О. Тілічєєвої (збірник «Наш день», Музгиз, 1953 р.), говорю дітям, що з'явилася соковита зелена травичка, вийшли на пасовисько корови і вівці. В полі працюють колгоспники, праця яких принесе країні багатий врожай. Діти слухають пісню.

Після цього читаються вірші Коваленкова:

Ти Травень зустрічай —
Віконце відчиняй,
Іди мерщій на вулицю
І пісеньку співай.
З товаришами славними
На свято вирушай.

Когда приходит Май,—
Окошко открывай,
Иди скорей на улицу
И песню запевай.
С товарищами славными
Плечом к плечу шагай.

Композиція «Весна» закінчується піснею «Першотравнева», композитора П. Майбороди, яка дає дітям яскраве уявлення про світле радісне свято — Перше травня, свято дружби народів і весни.

З піснями, музикою і віршами, ілюстраціями діти знайомились на музичних заняттях і в години дозвілля задовго до того, як їм була показана на вечорі дозвілля музично-літературна композиція «Весна». Для більш широкого уявлення про весну дітям в різний час були показані картини І. Левітана «Березень» і «Весна. Велика вода».

Музично-літературні композиції «Пори року» складалися з улюблених музичних творів і віршів дітей. В них включалися і незнайомі вірші і музичні твори. Чекання чогось нового, незнайомого посилювало інтерес дітей до концерту.

Так в процесі систематичної роботи з кожним днем зростав інтерес дітей до музики. Поступово у них виховувалось вміння сприймати і розуміти музику, розвивався художній і музичний смак. А поряд з розвитком музичного смаку діти вчилися сприймати і бачити прекрасне в житті.